Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 16 januari 2025*

”Begäran om förhandsavgörande – Marknader för finansiella instrument – Direktiv 2004/39/EG – Artikel 52.2 – Talan som väcks i konsumenters intresse – Konsumentorganisationer som har ett legitimt intresse av att skydda konsumenterna – Rätt att föra talan vid domstol för att försvara medlemmarnas individuella intressen – Talerätten förloras då investeringar gjorts i finansiella tjänster med ett stort ekonomiskt värde – Befrielse från skyldigheten att betala domstolsavgifter och ersätta motpartens rättegångskostnader – Processuell autonomi – Effektivitetsprincipen”

I mål C-346/23,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien) genom beslut av den 17 maj 2023, som inkom till domstolen den 1 juni 2023, i målet

Banco Santander SA, som trätt i stället för Banco Banif SA,

mot

Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales -Auge, i egenskap av företrädare för sina medlemmar Andrea och Alberto,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av C. Lycourgos, ordförande på tredje avdelningen tillika tillförordnad ordförande på fjärde avdelningen, samt domarna S. Rodin och O. Spineanu-Matei (referent),

generaladvokat: L. Medina,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 8 maj 2024,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Banco Santander SA, som trätt i stället för Banco Banif SA, genom J.M. Blanco Saralegui, A. Capilla Casco och J.M. Martínez Gimeno, abogados,

* Rättegångsspråk: spanska.

– Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge, genom E. Avilés Alcarria, procuradora, och J.M. Davó Escrivá, abogado,

– Spaniens regering, genom A. Gavela Llopis, i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom C. Auvret, G. Goddin, P. Němečková och P. Vanden Heede, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 5 september 2024 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 52.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG av den 21 april 2004 om marknader för finansiella instrument och om ändring av rådets direktiv 85/611/EEG och 93/6/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG samt upphävande av rådets direktiv 93/22/EEG (EUT L 145, 2004, s. 1).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Banco Santander SA, som trätt i stället för Banco Banif SA, och å andra sidan Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales – Auge (Föreningen för konsumenter och användare av allmänna tjänster – Auge) (nedan kallad Auge) angående giltigheten av avtal om köp av finansiella produkter som ingåtts av icke-professionella kunder.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 2004/39

3 I skälen 2, 5, 17 och 31 i direktiv 2004/39 anges följande:

”(2) … Det krävs … föreskrifter som skapar den grad av harmonisering som krävs för att sörja för en hög nivå på skyddet av investerarna och för att på grundval av hemlandstillsyn ge värdepappersföretagen möjlighet att erbjuda tjänster inom hela [Europeiska] gemenskapen, som utgör en inre marknad. …

…

(5) Det är nödvändigt att upprätta en omfattande ram av rättsliga regler för genomförandet av transaktioner med finansiella instrument, oberoende av vilka metoder som används vid handeln med sådana instrument, så att en hög kvalitet kan säkerställas vid genomförandet av investerarnas transaktioner och det finansiella systemets integritet och samlade effektivitet upprätthållas. Ett konsekvent och riskkänsligt system bör föreskrivas för reglering av de viktigaste slagen av arrangemang för utförande av order som för närvarande tillämpas på de finansiella marknadsplatserna i Europa. …

…

(17) Personer som tillhandahåller investeringstjänster och/eller utför investeringsverksamhet som omfattas av detta direktiv bör vara auktoriserade i sina hemmedlemsstater så att investerarna och stabiliteten i det finansiella systemet skyddas.

…

(31) Detta direktiv syftar bland annat till att skydda investerarna. Åtgärder för att skydda investerare bör anpassas till de särskilda förhållanden som råder för varje kategori av investerare (icke-professionella, professionella och motparter).”

4 I artikel 4.1 led 12 i direktivet föreskrivs följande:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

…

12. icke-professionell kund: en kund som inte är en professionell kund.”

5 I artikel 52 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna skall se till att alla beslut som fattats med stöd av lagar och andra författningar som har antagits i enlighet med detta direktiv är väl underbyggda och kan prövas i domstol. Rätt till domstolsprövning skall även finnas i det fall att beslut om auktorisation inte har fattats inom sex månader efter det att en ansökan som innehåller alla begärda uppgifter har lämnats in.

2. Medlemsstaterna skall föreskriva att ett eller flera av följande organ, enligt vad som fastställs i nationell lagstiftning, i konsumenternas intresse och enligt nationell lagstiftning, skall kunna vidta åtgärder vid domstol eller behörig administrativ myndighet för att säkerställa att de nationella bestämmelserna för genomförandet av detta direktiv tillämpas:

a) Offentliga organ eller deras företrädare.

b) Konsumentorganisationer som har ett legitimt intresse av att skydda konsumenterna.

c) Yrkesorganisationer som har ett legitimt intresse av att agera för att skydda sina medlemmar.”

Direktiv 2014/65/EU

6 I artikel 74 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU (EUT L 173, 2014, s. 349) föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att alla beslut som fattats i enlighet med bestämmelserna i [Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 600/2014 av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012 (EUT L 173, 2014, s. 84)] eller med stöd av lagar och andra författningar som har antagits i enlighet med detta

direktiv är väl underbyggda och kan överklagas i domstol. Rätt att överklaga i domstol ska även finnas i det fall att beslut om auktorisation inte har fattats inom sex månader efter det att en ansökan som innehåller alla begärda uppgifter har lämnats in.

2. Medlemsstaterna ska föreskriva att ett eller flera av följande organ, enligt vad som fastställs i nationell rätt, i konsumenternas intresse och enligt nationell rätt, också ska kunna vidta åtgärder vid domstol eller behörig administrativ myndighet för att säkerställa att förordning … nr 600/2014 och de nationella bestämmelserna som antagits vid genomförandet av detta direktiv tillämpas:

a) Offentliga organ eller deras företrädare.

b) Konsumentorganisationer som har ett legitimt intresse av att skydda konsumenterna.

c) Yrkesorganisationer som har ett legitimt intresse av att agera för att skydda sina medlemmar.”

7 Enligt artikel 94 i direktiv 2014/65 upphörde direktiv 2004/39 att gälla med verkan från och med den 3 januari 2017.

Direktiv (EU) 2020/1828

8 Skäl 13 och 14 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 av den 25 november 2020 om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen och om upphävande av direktiv 2009/22/EG (EUT L 409, 2020, s. 1) har följande lydelse:

”(13) Tillämpningsområdet för detta direktiv bör återspegla den senaste utvecklingen på konsumentskyddsområdet. Eftersom konsumenter nu är verksamma på en större och alltmer digitaliserad marknadsplats krävs det, för att en hög konsumentskyddsnivå ska uppnås, att områden såsom dataskydd, finansiella tjänster, resor och turism, energi och telekommunikationer omfattas av direktivet, utöver allmän konsumenträtt. Eftersom konsumenters efterfrågan på finansiella tjänster och investeringstjänster ökar är det särskilt viktigt att förbättra tillämpningen av konsumenträtten inom dessa områden. Konsumentmarknaden har också utvecklats på området för digitala tjänster, och det finns ett ökat behov av en effektivare tillämpning av konsumenträtten, inbegripet vad gäller dataskydd.

(14) Detta direktiv bör omfatta överträdelser av de unionsrättsliga bestämmelser som avses i bilaga I i den mån de bestämmelserna skyddar konsumenters intressen, oavsett om dessa konsumenter betecknas som konsumenter, resenärer, användare, kunder, icke-professionella investerare, icke-professionella kunder, registrerade eller något annat. Detta direktiv bör dock endast skydda intressena för fysiska personer som har skadats eller som kan skadas av dessa överträdelser om dessa personer är konsumenter enligt detta direktiv. Överträdelser som skadar fysiska personer som anses vara näringsidkare enligt detta direktiv bör inte omfattas av det.”

Spansk rätt

Kungligt lagstiftningsdekret nr 1/2007

9 I artikel 8.1 e i Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 om godkännande av den omarbetade lydelsen av den allmänna lagen om skydd för konsumenter och användare och andra, kompletterande lagar) av den 16 november 2007 (BOE nr 287 av den 30 november 2007, s. 49181) föreskrivs följande:

”Följande utgör grundläggande rättigheter för utsatta konsumenter och användare:

…

e) Samråd, deltagande i utarbetandet av allmänna bestämmelser som direkt berör dem och företrädande av deras intressen genom lagligen bildade konsument- och användarorganisationer, grupper, federationer eller förbund.”

Lag 1/2000

10 I artikel 11.1 i Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (lag 1/2000 om civilprocessen) av den 7 januari 2000 (BOE nr 7 av den 8 januari 2000, s. 575) (nedan kallad civilprocesslagen) föreskrivs följande:

”Utan att det påverkar skadelidande parters individuella talerätt, ska enligt lag bildade konsument- och användarorganisationer ha rätt att föra talan vid domstol för att försvara sina medlemmars och organisationens rättigheter och intressen, samt för att skydda allmänna konsument- och användarintressen.”

Lag 1/1996

11 Enligt tilläggsbestämmelse 2 till Ley 1/1996 de asistencia jurídica gratuita (lag 1/1996 om allmän rättshjälp) av den 10 januari 1996 (BOE nr 11, av den 12 januari 1996, s. 793) har konsument- och användarorganisationer rätt till rättshjälp om den talan som förs ”har ett direkt samband med varor eller tjänster som används eller konsumeras dagligen, allmänt och i stor omfattning”.

12 Enligt artikel 36.2 i samma lag innebär detta att om organisationen tappar målet, behöver varken organisationen eller de enskilda medlemmar som den företräder i målet ersätta motpartens rättegångskostnader, oavsett tvisteföremålets värde.

Kungligt dekret 1507/2000

13 I bilaga I, avsnitt c, led 13 till Real Decreto 1507/2000 por el que se actualizan los catálogos de productos y servicios de uso o consumo común, ordinario y generalizado y de bienes de naturaleza duradera, a efectos de lo dispuesto, respectivamente, en los artículos 2, apartado 2, y 11, apartados 2 y 5, de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y normas concordantes (kungligt dekret 1507/2000 om uppdatering av förteckningarna över varor och tjänster som används eller konsumeras dagligen, allmänt och i stor omfattning och över varor av

varaktig natur för tillämpning av bestämmelserna i artiklarna 2.2 respektive 11.2 och 11.5 i den allmänna lagen om skydd för konsumenter och användare och relaterade bestämmelser), av den 1 september 2000 (BOE nr 219, av den 12 september 2000, s. 31349), räknas banktjänster och finansiella tjänster upp bland de varor och tjänster som används eller konsumeras dagligen, allmänt och i stor omfattning.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

14 Mellan den 4 maj 2007 och den 7 januari 2010 ingick de fysiska personerna Andrea och Alberto flera avtal om köp av finansiella produkter med Banco Banif till ett sammanlagt värde av 900 000 euro.

15 I egenskap av företrädare för sina medlemmar Alberto och Andrea väckte Auge talan mot banken och yrkade att ovannämnda avtal om köp av finansiella produkter skulle ogiltigförklaras på grund av bristande samtycke. Auge yrkade även att en del av de belopp som erlagts enligt dessa avtal jämte avgifter, kostnader och ränta skulle återbetalas.

16 Domstolen i första instans biföll delvis talan. Detta avgörande överklagades till Audiencia Provincial de Granada (Provinsdomstolen i Granada, Spanien) som ogillade överklagandet med motiveringen att den nämnda banken inte hade beaktat kundernas investerarprofil och inte hade gett dem klar och fullständig förhandsinformation om riskerna med de ifrågavarande produkterna innan avtalen ingicks.

17 Banco Santander, som trätt i stället för Banco Banif, ingav en ansökan om domvilla under åberopande av rättegångsfel jämte ett överklagande av denna dom till Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien), som är hänskjutande domstol. Till stöd härför har banken gjort gällande att Auge saknar rätt att föra talan vid domstol för sina medlemmars räkning, eftersom de produkter som avtalen avsåg inte är produkter som används dagligen och i stor omfattning, utan snarare är spekulativa finansiella produkter med högt ekonomiskt värde. Den väckta talan kan därför inte anses gälla konsumentskydd.

18 Det är mot denna bakgrund som Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien) gett uttryck för osäkerhet om tolkningen av artikel 52.2 i direktiv 2004/39, gällande konsumentorganisationers rätt att föra talan.

19 Nämnda domstol har framhållit att den som regel har godtagit konsumentorganisationers rätt att föra talan vid domstol för att försvara sina medlemmars individuella intressen i mål som omfattas av direktivets tillämpningsområde. Samma domstol har emellertid betonat att den nekat sådan talerätt då det rört sig om investeringar i spekulativa finansiella produkter med högt ekonomiskt värde då de inte utgör produkter som används dagligen, allmänt och i stor omfattning,

20 Enligt artikel 11.1 i lag 1/2000 får konsumentorganisationer endast föra talan och försvara sina medlemmars intressen när dessa intressen har ett direkt samband med varor eller tjänster som används eller konsumeras dagligen, allmänt och i stor omfattning. Även om bank- och finansiella tjänster enligt bilaga I, avsnitt c, led 13 i kungligt dekret 1507/2000 i princip ingår bland sådana tjänster, så finns det emellertid finansiella tjänster som, på grund av sin natur och villkoren under vilka de köps, inte kan anses som tjänster som används dagligen, allmänt och i stor omfattning.

21 Enligt den hänskjutande domstolen skulle en sådan tolkning av spansk rätt, i mål där ”ställningen som konsument är försvagad mot bakgrund av tvistens kännetecknande egenskaper och dess belopp”, undvika att konsumentorganisationers särskilda rätt att föra talan används av ekonomiskt starka investerare i bedrägligt syfte eller på ett oskäligt sätt för att komma i åtnjutande av den rätt till rättshjälp som lag 1/1996 tillerkänner dessa organisationer genom att befria dem från att betala de domstolsavgifter som ska erläggas i samband med att talan väcks och från skyldigheten att stå för motpartens rättegångskostnader om organisationen skulle tappa målet, utan att för den sakens skull beröva berörda investerare deras självständiga rätt att föra talan.

22 Samma domstol har därefter påpekat att EU-domstolen ännu inte uttryckligen har uttalat sig om vilket utrymme de nationella domstolarna har för att skönsmässigt avgöra om en konsument- eller användarorganisation ska anses ha talerätt i syfte att utöva den rätt till domstolsprövning som föreskrivs i artikel 52.2 i direktiv 2004/39.

23 I domen av den 2 april 2020, Reliantco Investments et Reliantco Investments Limassol Sucursala Bucureşti (C-500/18, EU:C:2020:264), som Auge har åberopat, fann EU-domstolen endast att faktorer såsom värdet på de transaktioner som genomförts, den grad av risk för ekonomiska förluster som är förknippad med ingåendet av kontrakt med konsumenter, en persons kunskaper och eventuella expertis inom området för finansiella instrument och dennes aktiva handlande i samband med sådana transaktioner, liksom den omständigheten att konsumenten har utfört ett stort antal transaktioner under en relativt kort period eller har investerat betydande belopp i dessa transaktioner och även att vederbörande kan betraktas som en ”icke-professionell kund” i princip i sig saknar betydelse för huruvida en person ska anses som konsument.

24 I förevarande fall rör det sig dock inte om att neka ekonomiskt starka investerare som förvärvar komplexa finansiella tjänster med hög risk ställning som konsumenter, vilket den hänskjutande domstolen preciserar att den aldrig gjort. Det rör sig i stället om att fastställa om en konsumentorganisations rätt att föra talan för en av dessa investerare-konsumenter kan begränsas om det konstateras föreligga en risk för att förfarandet används i bedrägligt syfte och därmed ger upphov till en omotiverad skada för såväl motparten som statskassan.

25 Samma domstol har tillagt att punkterna 45 och 46 i domen av den 27 februari 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101), liksom punkterna 35 och 36 i domen av den 20 september 2018, EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745), som gällde rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29: svensk specialutgåva, område 15, volym 12 s. 169), verkar tala för att det uteslutande är de nationella domstolarna som har behörighet att kontrollera huruvida konsumentorganisationer har talerätt.

26 Slutligen har den hänskjutande domstolen betonat att eftersom de mål som anhängiggjorts vid den gäller huruvida Auge ska anses ha rätt att föra talan för sina medlemmar, är det nödvändigt att få ett svar tolkningsfrågan i följande punkt för att nämnda domstol ska kunna avgöra målet. Den hänskjutande domstolen anser vidare att svaret på frågan inte kan utläsas av den praxis från EU-domstolen som konsumentorganisationen har åberopat.

27 Mot denna bakgrund beslutade Tribunal Supremo (Högsta domstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till EU-domstolen:

”Mot bakgrund av att en konsumentorganisation har rätt att i domstol företräda en investerare/konsument som framställer krav mot ett värdepappersföretag på grund av att det har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter vid saluföring av komplexa finansiella produkter, får de nationella domstolarna i undantagsfall begränsa denna rätt när det rör sig om ett enskilt krav från ekonomiskt starka investerare som genomför transaktioner som inte kan anses vara [en tjänst som] används allmänt och i stor utsträckning och som för talan genom en konsumentorganisation, vilket kan medföra att de undgår att stå för rättegångskostnader i ett mål som rör ett mycket högt belopp, genom att de inte behöver ställa säkerhet i domstolen och inte stå för motpartens rättegångskostnader om talan ogillas eller anses utgöra rättsmissbruk?”

EU-domstolens behörighet och frågan huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning

28 Banco Santander och den spanska regeringen anser att EU-domstolen saknar behörighet att besvara den hänskjutande domstolens fråga, då den avser tolkningen av nationell rätt. Härav följer även enligt Banco Santander att begäran om förhandsavgörande ska avvisas.

29 Banco Santander och den spanska regeringen är eniga om att direktiv 2004/39, i likhet med andra unionsrättsliga instrument på området för konsumenträtt, endast föreskriver en skyldighet för medlemsstaterna att ge konsumentorganisationer rätt att föra talan vid nationella domstolar för att försvara konsumenternas kollektiva intressen. Direktivet kräver däremot inte att medlemsstaterna ger dessa organisationer rätt att föra talan vid nationella domstolar för att försvara sina medlemmars individuella intressen eller att de tillerkänner nämnda organisationer rätt till rättshjälp. En dylik möjlighet omfattas således endast av spansk rätt.

30 Den fråga som den hänskjutande domstolen har ställt avser följaktligen tolkningen av spansk rätt som ger konsumentorganisationer rätt att föra talan vid dessa domstolar för att försvara sina medlemmars individuella intressen.

31 Det är i detta sammanhang utrett att det i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är den nationella domstolen som är ensam behörig att tolka och tillämpa den nationella lagstiftningen medan EU-domstolens behörighet således är begränsad till att pröva enbart unionsrättsliga bestämmelser (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 maj 2022, Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, punkt 34 och där angiven rättspraxis).

32 I förevarande mål har den hänskjutande domstolen dock inte begärt att EU-domstolen ska tolka nationell rätt utan artikel 52.2 i direktiv 2004/39 för att förstnämnda domstol ska kunna avgöra det nationella målet.

33 EU-domstolen är således behörig att ta upp förevarande begäran om förhandsavgörande till prövning.

34 Det ska härvidlag även erinras om att det, inom ramen för förfarandet enligt artikel 267 FEUF, uteslutande ankommer på den nationella domstolen, vid vilken tvisten anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i

målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. EU-domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten. Av detta följer att frågor om tolkningen av unionsrätten presumeras vara relevanta. En begäran från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet, då frågeställningen är hypotetisk eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 29 juli 2024, LivaNova, C-713/22, EU:C:2024:642, punkt 53 och där angiven rättspraxis).

35 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen emellertid, såsom framgår av punkt 26 ovan, tydligt angett skälen till att den anser att svaret på den ställda frågan är nödvändigt för att den ska kunna avgöra målet. Det framstår således inte som uppenbart att den tolkning som den hänskjutande domstolen har begärt saknar samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet varför begäran om förhandsavgörande ska upptas till prövning.

Prövning av tolkningsfrågan

36 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 52.2 i direktiv 2004/39 ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell rättspraxis enligt vilken konsumentorganisationers rätt att föra talan vid domstol för att försvara sina medlemmars individuella intressen, och följaktligen organisationernas rätt till rättshjälp, underställs vissa begränsningar gällande medlemmarnas ekonomiska styrka, det ekonomiska värdet på och typen av finansiella produkter som nämnda medlemmar har investerat i liksom såvitt gäller dessa produkters komplexitet.

37 Domstolen noterar inledningsvis att såsom följer av skäl 31 i direktiv 2004/39 – vilket är tillämpligt i tidsmässigt hänseende på det nationella målet såsom generaladvokaten påpekade i punkt 32 i sitt förslag till avgörande – syftar detta direktiv till att skydda ”investerarna”, det vill säga icke-professionella respektive professionella kunder samt företag.

38 Enligt domstolens praxis kan en ”icke-professionell kund” i den mening som avses i artikel 4.1 led 12 i direktivet kvalificeras som ”konsument” om personen i fråga handlar utanför varje form av affärsverksamhet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 oktober 2019, Petruchová, C-208/18, EU:C:2019:825, punkt 76).

39 Såsom generaladvokaten påpekade i punkt 67 i sitt förslag till avgörande, bekräftas denna dubbla ställning som investerare/konsument vidare i direktiv 2020/1828. I skäl 14 i nämnda direktiv anges att bestämmelserna skyddar konsumenters intressen, oavsett om dessa konsumenter betecknas som ”resenärer, användare, kunder, icke-professionella investerare, icke-professionella kunder, registrerade eller något annat”. Det framgår särskilt av skäl 13 i nämnda direktiv att detta, utöver allmän konsumenträtt, omfattar områden såsom området för finansiella tjänster.

40 Även om direktivet antogs efter de omständigheter som är aktuella i det nationella målet kan det inte desto mindre vara användbart för att fastställa innebörden av begreppet ”konsument” inom ramen för direktiv 2004/39, då detta direktiv i sin bilaga I hänvisar till direktiv 2014/65, som

upphävt och ersatt direktiv 2004/39, och vars artikel 74.2 – som avser rätten att föra talan i konsumenternas intresse – motsvarar artikel 52.2 i direktiv 2004/39. Dessa två artiklar har i stort sett identisk lydelse.

41 Efter dessa inledande förtydliganden, noterar domstolen att medlemsstaterna enligt artikel 52.2 i direktiv 2004/39 ska föreskriva att ett eller flera av de organ som anges i den bestämmelsen – det vill säga offentliga organ eller deras företrädare, konsumentorganisationer som har ett legitimt intresse av att skydda konsumenterna och yrkesorganisationer som har ett legitimt intresse av att agera för att skydda sina medlemmar – i konsumenternas intresse och enligt nationell lagstiftning ska kunna vidta åtgärder vid domstol eller behörig administrativ myndighet för att säkerställa att de nationella bestämmelserna för genomförande av detta direktiv tillämpas.

42 För att besvara den hänskjutande domstolens fråga ska först den nämnda bestämmelsens materiella tillämpningsområde fastställas och även huruvida en talan som väckts av en konsumentorganisation i syfte att försvara en grupp konsumenters individuella intressen omfattas av samma bestämmelse. I detta syfte ska begreppet ”i konsumenternas intresse” i nämnda bestämmelse tolkas.

43 Domstolen erinrar om att enligt fast rättspraxis ska vid tolkningen av en unionsbestämmelse inte bara lydelsen beaktas, utan också sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som bestämmelsen ingår i (dom av den 17 november 2022, TOYA, C-243/21, EU:C:2022:889, punkt 36 och där angiven rättspraxis).

44 Vad gäller lydelsen i artikel 52.2 i direktiv 2004/39 konstaterar domstolen att den, med undantag för den nederländska språkversionen, hänvisar till ”konsumenter” i plural. Användningen av pluralformen indikerar såsom generaladvokaten påpekade i punkt 40 i sitt förslag till avgörande att den talan som en konsumentorganisation väcker vid domstol ska avse en grupp av konsumenter och deras intressen inom området för finansiella tjänster och investeringar.

45 Denna bestämmelse preciserar emellertid inte om en sådan grupptalan som en konsumentorganisation väcker kräver att tvisteföremålet ska vara begränsat till att försvara konsumenternas allmänna intressen eller att talan tvärtom även kan avse flera konsumenters individuella intressen. Artikel 52.2 i direktiv 2004/39 hänvisar nämligen endast till medlemsstaternas nationella lagstiftning såväl vad gäller fastställande av de organ som får företräda konsumenternas intressen som vilka processuella regler som gäller för hur detta företrädande i praktiken ska ske.

46 Bestämmelsens vida formulering gör det därmed möjligt att dra slutsatsen att det står medlemsstaterna fritt att fastställa vilka organ som ska ha rätt att föra talan i konsumenternas intresse, om det är individuella eller kollektiva intressen som dessa organ får försvara och vilka processuella regler som nämnda organ ska iaktta för att försvara dessa intressen.

47 Detta utrymme för skönsmässig bedömning som medlemsstaterna tillerkänts speglar systematiken i och syftet med direktiv 2004/39 som – enligt skälen 2, 5 och 31 däri – syftar till att upprätta en omfattande ram av rättsliga regler inom vissa områden på finansmarknaderna, något som är nödvändigt för att skapa den grad av harmonisering som krävs bland annat för att sörja för en hög nivå på skyddet av investerarna.

48 Det följer av det ovanstående att artikel 52.2 i direktiv 2004/39 kräver att medlemsstaterna inrättar processuella mekanismer för att skydda konsumenternas intressen, men att denna bestämmelse samtidigt ger medlemsstaterna möjlighet att, i enlighet med sina respektive rättsliga traditioner, utforma dessa processuella mekanismer bland annat genom att ge konsumentorganisationer rätt att föra talan för att skydda sina medlemmars individuella intressen.

49 I sistnämnda avseende föreskrivs i artikel 52.2 i direktiv 2004/39 en rätt att föra talan i alla konsumenter/investerares intresse utan att göra åtskillnad utifrån bland annat deras ekonomiska styrka och de finansiella instrument som de investerat i under förutsättning att instrumenten omfattas av direktivets tillämpningsområde.

50 Av denna bestämmelse framgår således inte att när den berörda medlemsstaten har gett konsumentorganisationer rätt att föra talan vid domstol för att försvara en grupp medlemmars individuella intressen, så får denna talerätt reserveras för en viss kategori av konsumenter som identifieras på grundval av sådana kriterier.

51 I förevarande fall följer det av de nationella tillämpliga bestämmelserna, såsom den hänskjutande domstolen har redogjort för dem, att den spanska lagstiftaren vid utövandet av sin behörighet enligt artikel 52.2 i direktiv 2004/39 har gett konsumentorganisationer rätt att föra talan vid domstol för att försvara sina medlemmars individuella intressen.

52 Den hänskjutande domstolen har bland annat angett att den i sin praxis har slagit fast att konsumentorganisationer har rätt att föra talan vid domstol för att försvara sina medlemmars intressen i mål som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2004/39. Samma domstol har vidare fastställt att de två medlemmar som företräds av den aktuella konsumentorganisationen i det nationella målet har ställning som ”konsumenter”.

53 Vidare har den hänskjutande domstolen funnit att konsumentorganisationer inte har rätt att föra talan vid domstol för att försvara individuella intressen för konsumenter som är ekonomiskt starka och som gör investeringar i spekulativa finansiella produkter med högt ekonomiskt värde. Dessa produkter kan nämligen inte anses vara produkter som används dagligen, allmänt och i stor omfattning.

54 EU-domstolen konstaterar härvid att den rättspraxis som nämns i föregående punkt leder till att vissa konsumenter utesluts, på grund av sin ekonomiska styrka och de gjorda investeringarnas ekonomiska värde, typ och komplexitet, från möjligheten att företrädas av en organisation som har ett legitimt intresse av att skydda konsumenterna.

55 Artikel 52.2 i direktiv 2004/39 utgör emellertid hinder mot en nationell rättspraxis som utesluter vissa konsumenter från rätten att företrädas av en konsumentorganisation i samband med en talan vid domstol.

56 Vad däremot gäller reglerna om rättshjälp så noterar domstolen att artikel 52.2 i direktiv 2004/39 endast föreskriver en rätt att föra talan för konsumentorganisationer som har ett legitimt intresse av att skydda konsumenterna utan att kräva att rättshjälp ska beviljas för att underlätta utövandet av denna rättighet.

57 Om unionslagstiftningen inte innehåller några bestämmelser om rättshjälp till konsumentorganisationer som för talan i konsumenters intresse inom ramen för artikel 52.2 i direktiv 2004/39 ska – enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi – sådana

bestämmelser föreskrivas i den inhemska rättsordningen i varje medlemsstat. Dessa bestämmelser får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som reglerar liknande nationella situationer (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen) (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, punkt 36 och där angiven rättspraxis).

58 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen angett att när konsumentorganisationer för talan som har ett direkt samband med produkter eller tjänster som används dagligen, allmänt och i stor omfattning – vilket i allmänhet är fallet med banktjänster och finansiella tjänster – så har dessa organisationer rätt till rättshjälp. Organisationerna i fråga är då befriade från att betala domstolsavgifter i samband med talans väckande liksom från skyldigheten att betala motpartens rättegångskostnader om organisationen tappar målet. Det åligger inte heller de individuella medlemmar som organisationen företräder att betala dessa rättegångskostnader.

59 Det ankommer härvid på den hänskjutande domstolen att bedöma om finansiella instrument likt dem som är aktuella i det nationella målet utgör ”varor eller tjänster som används eller konsumeras dagligen, allmänt och i stor omfattning” och som därmed ger dessa organisationer rätt till rättshjälp.

60 I mål där ”ställningen som konsument är försvagad mot bakgrund av tvistens kännetecknande egenskaper och dess belopp”, skulle en risk för att förfarandet används i bedrägligt syfte eller för förfarandemissbruk enligt samma domstol kunna bli följden av att en konsumentorganisation försvarar individuella intressen för konsumenter som är ekonomiskt starka och som gör investeringar i spekulativa finansiella produkter med högt ekonomiskt värde, vilka inte kan anses vara produkter som används dagligen, allmänt och i stor omfattning.

61 EU-domstolen har inga uppgifter som föranleder tvivel om att de processuella regler som är aktuella i det nationella målet är förenliga med likvärdighetsprincipen. Den eventuella avsaknaden av rättshjälp innebär inte heller ett åsidosättande av effektivitetsprincipen, under förutsättning att de domstolsavgifter som en organisation är skyldig att betala om den inte åtnjuter rättshjälp inte är oöverstigliga och medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva den rätt att föra talan som föreskrivs i artikel 52.2 i direktiv 2004/39. Det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera om så är fallet.

62 Detta gäller i ännu högre grad då de kriterier som uppställs i spansk rätt för att konsumentorganisationer ska ha rätt till rättshjälp, såsom den spanska regeringen gjorde gällande vid förhandlingen och med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning i detta avseende, inte påverkar rätten för konsumenter att väcka talan individuellt och ansöka om rättshjälp om de inte har tillräckliga medel, i enlighet med relevanta bestämmelser i spansk rätt.

63 Mot denna bakgrund ska den hänskjutande domstolens fråga besvaras på följande sätt. Artikel 52.2 i direktiv 2004/39 ska tolkas så,

– att den utgör hinder för en nationell rättspraxis som, när den berörda medlemsstaten har gett konsumentorganisationer rätt att föra talan vid domstol för att försvara en grupp medlemmars individuella intressen, uppställer vissa begränsningar för denna talerätt gällande medlemmarnas ekonomiska styrka, det ekonomiska värdet på och typen av finansiella produkter som nämnda medlemmar har investerat i liksom såvitt gäller dessa produkters komplexitet,

– att den i princip inte utgör hinder för att sådana kriterier beaktas för att avgöra om dessa organisationer ska ha rätt till rättshjälp.

Rättegångskostnader

64 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

Artikel 52.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG av den 21 april 2004 om marknader för finansiella instrument och om ändring av rådets direktiv 85/611/EEG och 93/6/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG samt upphävande av rådets direktiv 93/22/EEG

ska tolkas så,

– **att den utgör hinder för en nationell rättspraxis som, när den berörda medlemsstaten har gett konsumentorganisationer rätt att föra talan vid domstol för att försvara en grupp medlemmars individuella intressen, uppställer vissa begränsningar för denna talerätt gällande medlemmarnas ekonomiska styrka, det ekonomiska värdet på och typen av finansiella produkter som nämnda medlemmar har investerat i liksom såvitt gäller dessa produkters komplexitet,**

– **att den i princip inte utgör hinder för att sådana kriterier beaktas för att avgöra om dessa organisationer ska ha rätt till rättshjälp.**

Underskrifter